

ПОРАДНИЦЯ ДЛЯ ВСІЄЇ РОДИНИ! Програма телебачення

Домашня газета

Ціна 1 грн 50 коп

#6(773) 9 лютого 2017 року

• Не дрібниці

ЧОГО НЕ СКАЖУТЬ ПРОДАВЦІ

Іноді буває, що насіння, навіть придбане в солідних магазинах, сходять дуже погано. А якщо звернешся із претензіями, тебе ще й звинуватять, що неправильно посіяв.

Інформація ж на паке- тиках з насінням часто неповна. Наприклад, не зазначаються сортові якості. А це не лише можливість сорту (урожай- ність, швидкоплідність, смак, розмір тощо), а й елітність. В еліті чисто- сортність — майже 100% і схожість — не менше 95%. При висіві еліти ми отримуємо насіння пер- шої репродукції, при на- ступному висіві — насіння другої репродукції і так далі.

З п'ятого року насіння переводять у масову ре- продукцію. Це насіння вже низьких сортових якос- тей: багато домішок ін- ших сортів, воно містить у собі інфекційні хворо- би, схожість може бути невисокою. На жаль, на жодному пакету репро- дукція насіння не вказу- ється.

Так само немає інфор- мації щодо посівних якос- тей насіння. Це, в першу чергу, схожість. За ступе- нем схожості насіння по- діляють на 1-й, 2-й, 3-й класи. Наприклад, насін- ня айстри 1-го класу має схожість 90 відсотків, 2-го класу — 70%, 3-го — 40%. Різниця є, значить, має бу- ти і різниця в ціні. На па- кетиках схожість насіння чи клас не проставляють- ся, а просто написано, що «насіння пройшло пере- вірку на схожість».

Термін реалізації на па- кетиках зазначений, але він залежить не тільки від біологічних особливостей культури, розміру насіння, а також упаковки, воло- гості, умов зберігання та інших факторів, про що ін- формації теж немає. Такі дані постачальники да- ють торговельним фір- мам, але, як правило, до- кументи залишаються в офісах і до покупців не доходять.

ЯК ПОВЕРНУТИ НЮХ ПРИ НЕЖИТЮ

2

«Домашня газета» багато писала про красиві квіти. Але варто, щоб вони не тільки милували око, а й приносили користь. Думаю, кожен може виділити біля будинку невеличку ділянку, скажімо, 2 на 2 чи на 3 метри. Форму можна спланувати будь-яку: круг, прямокутник, ромб тощо.

Посередині клумби мож- на посадити високі лі- карські рослини, які гарно цвітуть. Це можуть бути ехі- нацея, шавлія, наперстянка лікарська. Далі — гісоп, звіробій, ромашка лікарсь- ка, лаванда, лофант, меліса, валеріана. Всі ці рослини багаторічні і не потребують багато часу на догляд. Гар- но навесні обсіяти клумбу нагідками (календулою) і нігеллою посівною (чорний кмін, чорнушка).

Ціле літо квітнуть великими фіолетово-роже- вими квітами ехінацея, си- німи — шавлія, малиновими — наперстянка, жовтогаря- чими — нагідки і небесно- голубими — нігелла. Уяв- ляєте, яка краса, яка гама кольорів, а який запах! Крім цього, в наш нелегкий час мати напохваті ці лікарські рослини не просто вигідно

• До часу

Перш ніж купити насіння, вирішіть, задля чого во- но потрібне: будете вжива- ти овочі у свіжому вигляді чи солити, маринувати, ква- сити? Де збираєтесь вирощу- вати його — у відкрито- му ґрунті, під плівковим ук- риттям чи в теплиці?

Якщо влітку вас потішив урожай, одержаний із насін- ня тієї чи іншої культури, варто купити його вже теп- пер: цілком імовірно, що вдасться придбати насіння з тієї ж партії і таке ж висо- коякісне. А якщо залиши- лись незадоволені резуль- татом, відкладіть купівлю на пізніше, коли з'явиться на- сіння нового врожаю.

На кожному пакету на- пишуть дату купівлі, а потім позначите і дату висіву. Це допоможе за потреби виб- рати той самий сорт із тієї ж партії.

Перевірте схоронність насіння овочевих куль-

3 днем Ангела!

Сьогодні іменини Івана, Йосипа, завтра — Юхима. 11 лютого з днем Ангела вітайте Ро- мана, 12 — Василя, Григорія, Івана, 13 — Віктора, Вікторію, 14 — Тимофія, Семена, 15 — Гаврила.

7

Нестандартні секрети краси... з аптеки

ОРИГІНАЛЬНІ РЕЦЕПТИ СТРАВ З КАРТОПЛІ

3

Знайдіть місце і для лікарських рослин

• Читач радить

— необхідно. Затрат на таку лікувальну клумбу потрібно небагато.

Про нігеллу посівну, яку в народі називають чорним кмином, багато написала лікар-травник Наталя Зем- на («ДГ» розповідала про цю рослину у №3 за 19 січня, — ред.). Ця пряна однорічна рослина має листя, подібне до листя кропу, все літо цвіте гарними блакитними квіта- ми, а у вересні в коробочках зав'язується насіння.

Це природний антибіо- тик, який не має побічної дії, його можна вживати і вагі- тним, і дітям. Лікує грип, за- студи, захворювання печі- нки, підшлункову залозу, аденому та нетримання сечі, підвищує потенцію. Також є добрим засобом від головного болю, мігрені. Це природний імуномоду- ллятор, який збільшує ви- роблення кісткового моз- ку. Чорний кмін рекомен- дований усім, а особливо

людям похилого віку. Він поліпшує слух, зір, пам'ять. Вживають його щодня як профілактичний засіб. Крім цього, чорний кмін вико- ристовують як пряну культу- ру при випічці хліба, ква- шенні огірків і капусти.

Рекомендую всім при можливості вділити клаток землі і вирощувати для себе екологічно чисті лікарські рослини, щоб на- биратися сил і наснаги від матінки-природи.

Для читачів «Домашньої газети» насіння чорного кмину можу надіслати без- оплатно у вашому заadre- сованому конверті.

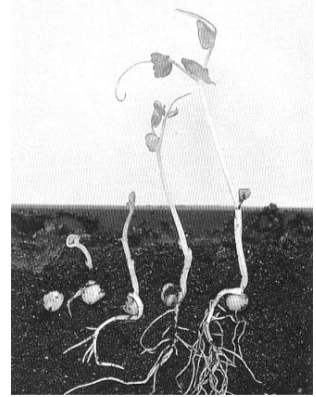
Моя адреса:
вул. Д. Галицького, 16
м. Скалат
Підволочиський район
Тернопільська область
47851.

Емілія Михайлівна Панкевич.

Нігелла посівна

Секрети доброго насіння

тур, особливо гороху та ква- солі. Насінню двох остан- ніх дуже великої шкоди зав- дають горохова і квасоле- ва зернівки. Горохова зер- нівка живиться лише насін- ням гороху. В результаті пошкодження нею зерен гороху знижується їх вага і втрачається схожість. Ква- солева зернівка пошкоджує всі види і сорти квасолі. Аби позбутись цих шкід-

ників, достатньо винести на- сіння гороху та квасолі на холод, і при температурі мінус 10—12°C всередині зерен шкідники загинуть упродовж 12—16 год.

Якщо немає можливості проморозити насіння горо- ху чи квасолі, то його мож- на витримати при високій температурі (+60—70°C) та- кий же час. Після такої об- робки шкідники загинуть.

Енергію проростання ка- лусту, редиски, редьки, огірка визначають на 4-й, буряків, шавлю, цибулі, шпи- нату — на 5-й, моркви, кро- плу — на 6-й, помідорів — на 7-й, петрушки, селери — на 8-й день.

Велике насіння (гарбузи, горох, квасоля, цукрова ку- курудза) краще пророщу- вати в добре промитому, висушеному і просіяному піску. Поки виконуєте цю

процедуру, пісок має бути рівномірно зволожений.

Насіння висівають на гли- бину 2—3 см. Якщо спів- віднести кількість сходів до 100, отримаєте схожість у відсотках. За низької якос- ті насіння (50% і нижче) ви- сівають у 2—3 рази щільні- ше. Якщо схожість насіння не перевищує 10%, вико- ристовувати його немає сенсу.

• Місячний календар

9 лютого, четвер. Пер- ша чверть. Місяць у Раку, Леві (11 год 42 хв). 13/14 дні Місяця. Схід — 15 год 51 хв, захід — 6 год 19 хв.

10 лютого, п'ятниця. Перша чверть. Місяць у Леві. 14/15 дні Місяця. Схід — 17 год 01 хв, захід — 7 год 03 хв.

11 лютого, субота. Повня о 2 год 34 хв. Місяць у Леві, Діві. 15/16 дні Місяця. Схід — 18 год 11 хв, захід — 7 год 40 хв.

12 лютого, неділя. По- вня. Місяць у Діві. 16/17 дні Місяця. Схід — 19 год 22 хв, захід — 8 год 11 хв.

13 лютого, понеділок. Повня. Місяць у Діві, Тере- зах (22 год 43 хв). 17/18 дні Місяця. Схід — 20 год 29 хв, захід — 8 год 39 хв.

14 лютого, вівторок. Повня. Місяць у Терезах. 18/19 дні Місяця. Схід — 21 год 35 хв, захід — 9 год 05 хв.

15 лютого, середа. По- вня. Місяць у Терезах. 19/20 дні Місяця. Схід — 22 год 39 хв, захід — 9 год 30 хв.

• Увага!

Магнітні бурі в лютому

11, субота, 1—4 год, 4; 15, середа, 15—18 год, 2; 18, субота, 19—22 год, 1; 21, вівторок, 1—3 год, 3; 22, середа, 20—22 год, 3; 26, неділя, 15—18 год, 5.

Примітка: 1 бал — найслаб- ша магнітна буря, 5 — найсильніша.

ПОГОДА на тиждень	Темпе- ратура	Опади	Вітер, м/с	Трива- лість дня
четвер, 9 лютого	-8 / -10	без опадів	півд.-сх., 4	9.48
п'ятниця, 10 лютого	-11 / -17	ясно	півд.-сх., 3	9.51
субота, 11 лютого	-13 / -8	без опадів	сх., 3	9.54
неділя, 12 лютого	-11 / -8	без опадів	півд.-сх., 3	9.58
понеділок, 13 лютого	-17 / -7	ясно	півд.-сх., 3	10.01
вівторок, 14 лютого	-18 / -7	ясно	півд.-зах., 3	10.05
середа, 15 лютого	-15 / -3	ясно	півн.-зах., 3	10.08

Люблять її, бо ж добра!

Картоплю колись прославляв у своїй музиці великий Йоганн Себастьян Бах. Її відкривали пам'ятники, присвячували мистецькі твори, називали другим хлібом, навіть найпершу виростили в космосі. А приказок, прислів'їв про картоплю — і не перерахувати.

● І чужому навчаємось...

КАРТОПЛЯНО-КАПУСТЯНІ КРОКЕТИ

400 г капусти, 4 картоплини, 1 яйце, 100 г сиру, 3 ст. ложки топленого масла, 0,5 склянки молока, 3 ст. ложки з гіркою борошна, 2 ст. ложки панірувальних сухарів, кілька гілочок зелені петрушки, сіль, чорний мелений перець, кмін, коріандр за смаком.

Картоплю очистіть, поріжте і зваріть до м'якості. Злийте відвар і розімніть картоплю на пюре. Капусту нашинкуйте.

У глибокій сковороді в топленому маслі підсмажте коріандр і кмін, додайте капусту. Перемішайте, додайте молоко і тушуйте до м'якості на невеликому вогні.

За допомогою блендера зробіть з капусти пюре, змішайте з остиглою картоплею. Додайте злегка збите яйце, дрібно натертий сир, сіль, перець і подрібнену петрушку, перемішайте. Додайте сухарі, перемішайте.

Сформуйте крокети, обкачайте в сухарях і смажте з двох боків на розігрітій олії.

ТОРТІЛЬЯ ЕСПАНЬОЛА

1 кг картоплі, 1 цибулина, 6 яєць, 1,5 ч. ложки солі, 6 ст. ложок оливкової олії.

Очищену картоплю і цибулю тоненько поріжте. У великій сковороді на середньому вогні розігрійте 3 ст. ложки оливкової олії і обсмажте цибулю до прозорості. Зменшіть вогонь і додайте картоплю. Смажте ще 10—15 хвилин. Збийте яйця і додайте сіль. Обсмажені картоплю і цибулю додайте до яєць, перемішайте. На сковороді розігрійте оливкову олію, влийте масу з яєць і картоплі. Готуйте на слабкому вогні близько 7—10 хвилин.

Потім накрийте сковороду тарілкою і переверніть омлет на тарілку, знову перекладіть омлет на сковороду, але вже верхньою стороною вниз. Готуйте ще 5 хвилин. Перед тим як різати на шматочки, охудіть 10 хвилин.

ЗАКАРПАТСЬКІ РОКОТ-КРУМПЛІ

1 кг картоплі такого сорту, що добре тримає форму і не розсипається; 550 мл сметани, 50—100 г молока, половинка невеличкої цибулини, 2 жовтки, 6 великих яєць, 200 г пікниці з паприкою (домашня ковбаса), 100 г твердого сиру, сіль, паприка, чорний перець.

форму вершковим маслом. Хто любить — може присипати сухарями.

Починаємо викладати шари. 1-й: порізана на кільця завтовшки 0,5 см картопля, солимо її і посипаємо чорним перцем. 2-й: пікниця. На неї кілька тонких кілець цибулі (це для тих, хто любить, загалом можна обійтися без цибулі). 3-й: яйця, нарізані кільцями.

Заливаємо все сметаним соусом. Повторюємо процес. Останній шар (7-й) має бути із залишків картоплі, додати сіль, перець.

Заливаємо все рештою сметанного соусу. Добре посипаємо всю страву тертим сиром. Закриваємо кришкою або фольгою і кладемо в гарячу духовку на 15 хвилин (200 градусів, режим низ-верх). Через 15 хвилин знімаємо кришку або фольгу, залишаємо ще 15 хвилин, до брунатно-золотистої скоринки.

Виймаємо і даємо рокот-крумплям трохи настоятися і увібрати назад сік, який вони пустили (10 хвилин). І подаємо на стіл.

БОЛГАРСЬКА МУСАКА (картопляна запіканка з фаршем)

500 г яловичого фаршу, 4 картоплини, 1 яйце, 200 г йогурту без добавок, 5 ст. ложок оливкової олії, 150 мл томатного соусу, 1 ч. ложка меленого паприки, 1 ч. л. меленого кмину, 1 ч. л. солі, 1 ч. л. меленого чорного перцю, чебрець.

Розігрійте духовку до 170 градусів. У сковорідці обсмажте фарш, поки він рівномірно не підрум'яниться. Приправте паприкою, кмिनном, сіллю і перцем. Додайте картоплю і смажте 2—3 хвилини. Додайте томатний соус і чебрець. Відтак налейте стільки води, щоб ледь покрити фарш. Зменшіть вогонь і тушуйте 15 хвилин.

Викладіть все в форму для випічки 25х35 см, рівномірно розподіліть. У невеликій мисці змішайте яйця і йогурт; рівномірно викладіть поверх м'ясної суміші.

Випікайте в попередньо розігрітій духовці 30—40 хвилин або поки верхівка не підрум'яниться. Болгарська мусака готова.

а й збільшиться термін його зберігання.

Щоб приготувати вершковий йогурт, використуйте жирне молоко і додайте в нього безпосередньо перед закваскою промислові (термічно оброблені) вершки.

Ви можете присмачити йогурт, додавши в нього фрукти, джем, горіхи, сухофрукти, шоколад, м'ясли тощо. Найкраще це зробити або в момент завершення сквашування, тобто перед охолодженням, або додати їх уже безпосередньо в готовий йогурт. В іншому разі йогуртові бактерії почнуть ферментувати не молочний цукор і лактозу, а фруктозу.

Пам'ятайте: домашній йогурт зберігається в холодильнику щонайменше на 4 години. Завдяки цьому йогурт не лише буде щільнішим і ніжнішим,

ба охолодити: поставте його в холодильник щонайменше на 4 години. Завдяки цьому йогурт не лише буде щільнішим і ніжнішим,

А чому все це? Відповідь дає сама картопля у загаді «Ріжуть мене ножакою, б'ють мене ломакою, а за те мене так гублять, бо я добра — мене люблять». Тож пропонуємо вашій увазі кілька рецептів.

НОРМАНДСЬКА КАРТОПЛЯ

6 картоплин, 75 г твердого сиру, 2 яєчних жовтки, 2 ст. ложки сметани, сіль і перець за смаком.

Картоплю помити і запекти у духовці до готовності. Розрізати кожну картоплину навпіл, ложкою вибрати м'якоть. Відтак розім'яти м'якоть виделкою, додати сметану, жовтки, сіль і перець за смаком, ретельно перемішати. Додати потертий твердий сир, вимішати.

Наповнити половинки картоплі картопляною масою і запекти у розігрітій до температури 250°C духовці до золотистого кольору. Можна перед подачею посипати зеленню.

ЗАПІКАНКА З КАРТОПЛІ, КВАСОЛІ І ЯЄЦЬ

6—7 картоплин, 1 цибулина, 1 банка консервованої кукурудзи або квасолі, 3 яйця (варені), 50—100 г маслин, 150—200 г сиру, 4—5 ст. ложок сметани, 1 невеликий стручок гострого перцю, 2 ст. ложки лимонного соку, сіль, чорний мелений перець, зелень за смаком.

Картоплю відваріть в підсоленій воді 15—20 хвилин. Злийте воду. Сполосніть картоплю холодною водою і наріжте кружальцями. Яйця теж наріжте кружальцями. Цибулю подрібніть і обсмажте на олії, додайте нарізані оливки і гострий перець, перемішайте. Додайте квасолі і порізану зелень. Посоліть, поперчіть, додайте лимонний сік. Тушуйте 2—3 хвилини.

Форму для запікання змастіть олією. Викладіть картоплю, трохи посоліть. Посипте невеликою кількістю тертого сиру. Змастіть 2 ст. ложками сметани. Другим шаром викладіть квасолі, третім — яйця. Посипте сиром і змастіть сметаною.

Запікайте приблизно 30 хвилин при 200°C. Готову страву посипте зеленню.

Варто спробувати

Приготувати натуральний йогурт удома не так складно, як може здаватися. Для цього потрібні лише молоко і йогуртова закваска. Її можна купити в аптеці або в спеціалізованих магазинах здорового харчування.

Не використовуйте замість закваски магазинний йогурт (навіть якщо він не містить додатків): зайва мікрофлора, що міститься у ньому, може нашкочити заквашуванню вашого йогурту. Справжня закваска містить болгарську паличку і термофільний стрептокок.

Молоко вибирайте пастеризоване або ультрапастеризоване (але не стерилізоване — воно позбавлене корисних речовин) з невеликим терміном зберігання. Молоко може бути коров'ячим, козячим, овечим або соєвим.

Домашній йогурт — натуральний!

Домашній йогурт це не тільки дешево і смачно, а ще й дуже корисно. Він гарантовано не містить консервантів і шкідливих речовин. Йогурт багатий кальцієм і фосфором, відновлює обмінні процеси, нормалізує мікрофлору шлунково-кишкового тракту, містить кислоту, що допомагає кращому засвоєнню їжі, речовини йогурту блокують канцерогени.

Приготування

200 мл молока доведіть до кипіння, після чого охолодіть до 45°C. До нього додайте 1 ч. л. закваски і перемішайте: закваска повинна добре розчинитися в молоці. Молоко із закваскою додайте в молоко, яке залишилося (стільки, скільки ви хочете отримати йогурту).

Отриману суміш перелийте в термос або йогуртницю. Ємність по-

ставте в тепле місце, накрийте ковдрою або поставте поряд з батареєю. Процес сквашування триває у зимовий час не менш ніж 8 годин при температурі 42—45°C.

Пам'ятайте: що довше заквашується йогурт, то він буде кислішим. Протягом цього часу ємність не можна відкривати, тим паче струшувати чи перемішувати.

Для завершення процесу ферментації йогурт тре-

ЗГОДИТЬСЯ ЯК ЛІКУВАТИ РАНИ ДЕРЕВ

Садовий вар, приготовлений власноруч за будь-яким рецептом і перекаданий у посуд зі щільною кришкою, зберігає свої лікувальні властивості до десяти років. Можливо, деяким садівникам простіше придбати готовий у спеціалізованих магазинах, тим більше, що вартість його невисока.

Рецепт 1. Потрібні смола-живиця — 830 г, просіяний деревний попіль — 80 г, спирт — 80 г, баранячий жир — 30 г. Смола і жир розтопити і додати в суміш попіль, регулярно помішуючи. Після охолодження влити спирт.

Рецепт 2. Розтопити парафін (6 частин), додати потовчену каніфоль (3 частини), довести суміш до кипіння і влити олію (2 частини), варити 10 хв.

Рецепт 3. Приготувати в рівних пропорціях ніграл, каніфоль, парафін. Розігріти окремо кожен зі складових. У гарячий ніграл влити каніфоль і парафін, ретельно розмішати.

Рецепт 4. Розтопити одну частину сала, додати дві частини воску, а після розчинення — ще чотири частини потовченої каніфолі. Суміш варити 30 хвилин на повільному вогні. Отриману масу вилити в холодну воду. Руки змастити жиром і розім'яти вар. Зберігати в промасленому папері або в банці з кришкою. Застерегаємо: не забувайте про безпеку, «чаклукуючи» над сумішами — в більшості присутні горючі компоненти.

Рецепт 5. Узяти одну вагову частину каніфолі — 50 г, стільки ж бджолиного воску, додати 200 г несолоного жиру (або соняшникової олії). Все з'єднати і, помішуючи, розтопити на повільному вогні. Зняти масу з вогню і розмішувати до однорідності.

Рецепт 6. Розтопити на малому вогні віск (3 частини) і прополіс (2 частини), додати потовчену каніфоль (6 частин) і проварити. Після охолодження ввести скипидар (1 частина) і добре розмішати. Перед застосуванням розім'яти масу руками.

Грамотна обрізка прискорює початок плодоношення, сприяє досягненню крупніших плодів із гарним зовнішнім виглядом і кращими смаковими якостями. Правильно обрізане дерево щороку з урожаєм.

А якщо молоду яблуню, грушу та ін. зовсім не обрізати? З часом матимете дерево-віник. У дуже затіненій внутрішній частині знайдуть прихисток шкідники та хвороби, плоди «переберуться» виключно на зовнішні гілки.

НАВЕСНІ ЧИ ВОСЕНІ?

Обрізати плодове можна восени — зразу ж після опадання листя, або наприкінці зими, коли минає загроза великих морозів, — до початку сокоруху. Вирізання гілок, укорочення верхівки більшості дерев після цього укрій не бажане!

Восени ліпше обрізати яблуні зимостійких сортів, наприкінці зими — на початку весни — менш зимостійкі, а також груші та сливи. Навесні — айву, абрикос, вишню та черешню, персик — перед цвітінням, тоді краще видно підмерзлі частини крони.

З цією ж метою на волоському горіху роблять «хірургічне втручання» лише після розпускання листя.

Не варто поспішати й із обрізкою слив. Чому? Читайте про особливості кожної культури в підбірці цього випуску.

ОСНОВНІ ПРАВИЛА САДОВОЇ ХІРУРГІЇ

✓ Насамперед слід добре нагострити і полагодити інструмент для обрізки дерев.

✓ Із загущеної крони спершу видаляють сухі, пошкоджені, хворі та підмерзлі гілки. Далі — ті, що труться, переплітаються між собою, сильно звисають, затінені й ростуть усередину крони.

✓ Пеньки залишати не можна. Вони зазвичай спочатку підсихають, потім загніваються, спричиняючи утворення дупел.

✓ Не годиться робити зріз і занадто близько до стовбура або до головного сучка, позаяк при цьому утворюється велика рана, яка довго і важко гоїться. Правильним вважається такий зріз, коли його лінія йде точно по кільцю.

✓ Дрібні гілки діаметром не більше півсантиметра вирізають гострим садовим ножем, середні (до півтора сантиметра) — секатором, великі — пилюкою.

✓ При обрізанні товстих гілок пилюкою будьте уважні! Щоб гілка не відчахнулася і не пошкодила стовбур, її спершу необхідно підрізати знизу на відстані 30–40 см од стовбура, потім відпиляти зверху і вже після цього вирізати на кільце.

✓ Місце зрізу обов'язково зачищають ножем і замазують садовим варом або олійною фарбою на натуральній оліфі (комбіновані оліфи не годяться!). Кращими є сурик, вохра; не бажані зелена фарба і свинцеві білила — можуть викликати опіки деревини.

Правильна обрізка — добрий урожай

Обрізка дорослих дерев необхідна саду щороку. Крону слід сформувати так, щоб було якомога менше затінених гілок. Це сприятиме рясному плодоношенню, адже тільки на освітлених сонцем гілках зав'язуються плоди.

Школа садівника

У крайньому разі використовуйте водоемульсійну фарбу для внутрішніх робіт, що залишилася після ремонту. Можна приготувати садовий вар за одним із рецептів (див. «Як лікувати рани дерев» на сторінці колонці).

✓ Чим сильніша у дерева здатність до розгалуження, тим менше треба вкорочувати пагони, і навпаки — чим слабкіша ця здатність, тим сильніше слід їх обрізати.

✓ Гілки, що ростуть вище, а також сильні, які перебувають у кращих умовах живлення, необхідно вкорочувати більше. Слаборослі й розташовані нижче краще взагалі не чіпати.

✓ Обрізати кінці пагонів і гілок треба строго над брунькою або місцем виходу бічної гілочки.

НАЙПОШИРЕНІША — РОЗРІДЖЕНО-ЯРУСНА КРОНА

У наших краях найчастіше такої форми надають яблуням, грушам, черешням, вишням, сливам.

На першому етапі однорічний саджанець, який зазвичай майже без гілок, укорочують на висоті 70 см від землі. Зріз потрібно зробити над добре розвиненою брунькою дуже гострим ножем або секатором. Після розпускання бруньок знизу обривають листя до висоти 30 см.

У дворічних саджанців за основу беруть три-чотири пагони, які ростуть під великим кутом до стовбура (можна ще більше відхилити, відповідно підв'язавши навесні). З них формують перший ярус скелетних гілок. Вибрані пагони вкорочують на третину або на чверть довжини залежно від сорту. Якщо ж у дворічних саджанців відростають пагони завдовжки 30–60 см, відріжте в них нездерев'янілі кінці, а центральний провідник (продовження стовбура) вкоротіть так, щоб він був на 20–25 см вище гілок, які утворюють скелет. При цьому остання брунька на гілці має дивитися назовні. Коли плодове дерево піде в ріст, вона утворить зовнішню гілочку.

На третій рік на центральному провіднику закладайте гілки другого ярусу — на 70–90 см вище першого, а також гілки другого порядку на скелетних першого ярусу. Гілки другого порядку залишайте завдовжки 50–60 см. Тепер у вас на дереві має бути вісім гілок, які формують крону. Всі інші зрізають, залишаючи на кожній по чотири бруньки. Надалі вони стануть плодонесними. За цей сезон плодове дерево утворює гілки третього порядку.

Четвертого року знову вкоротіть на одну третину всі гілки: першого, другого і третього порядків. Зовнішні гілки третього порядку не чіпайте, оскільки на них і на інших закладаються плодонесні бруньки.

Щоб не загущувалась крона, на скелетних гілках вирізуйте пагони, що ростуть усередину, а на центральному провіднику — ті, що відходять під гострим кутом, перерещуються, труться одна об одну. Обростаючі розмішуйте на скелетних гілках і на центральному провідни-

ку через 15–20 см так, щоб вони не конкурували зі скелетними. Для переведення сильнорослого пагона в плодове обростаючу гілочку укоротіть його до 40 см.

Сорти з сильним гілкуванням вкорочуйте менше, зі слабким — більше.

Крону більшості дерев формують упродовж 4–5 років. Коли закладено 5–7 великих скелетних гілок, а на них — по одній-дві другого порядку, можна вважати, що крона сформована. Якщо центральний провідник продовжує тягнутися вгору і дерево досягло висоти 4 м, зріжте його на бокову гілку дво-, трирічного віку.

«САМОСТІЙНА» ГРУША

Крону груші вміло формує сама природа, тому вона зазвичай не потребує значної обрізки. Досить внести невелику поправку для дотримання суплідності гілок та стимуляції утворення напівскелетних і посилення плодкових.

У садах розрідженого типу, як правило, крони груші об'ємні (округлі, сферичні). Найбажаніші — розріджено-ярусні.

Зазвичай ще у розпліднику у саджанців закладається перший (нижній) ярус із чотирьох-п'яти гілок (суміжних або з невеликим інтервалом між ними) при наявності провідника. Господар допомагає сформувати ще один ярус із двох-трьох гілок у поєднанні з однією-двома, або ж усі гілки вище першого ярусу розміщуються поодинокі.

Пагони вкорочують не більше ніж на чверть довжини для посилення їх наростання. В результаті маємо два-три бічних напівскелетних розгалуження. Сильніше вкорочення виконують тільки для суплідності гілок. Цей тип крони майже повною мірою враховує особливості природної будови дерев.

Між тим навіть незначне підмерзання груші зумовлює утворення великої кількості вовчків, які ростуть зі скелетних гілок вертикально. Обрізкою їх необхідно перетворювати на обростаючі й напівскелетні, а

невдало розташовані й дуже гінкі вирізати на кільце. Вовчки можна використати й для відновлення крони при значних її пошкодженнях. Для цього їм треба надати горизонтальне положення, інакше плодоносити не будуть.

ЧЕРЕШНЮ ТАКОЖ «ПРИЧІСУЮТЬ»

Зазвичай черешню-однорічку при садінні вкорочують до 80–100 см, листя на штамбі видаляють. Для подальшого формування залишають чотири-п'ять скелетних гілок у нижньому ярусі, дві-три — у другому і дві — у третьому. Відстань між ярусами — 70–80 см.

Укорочуючи гілки, зріз роблять на зовнішню бруньку, спрямовану на периферію крони; центральний провідник укорочують на внутрішню.

Щорічно виконують формуючу обрізку, що стримує занадто інтенсивний ріст пагонів. Зазвичай рано навесні, до набубнявіння бруньок. Осіння та зимова вкрай не рекомендується!

У період росту до початку плодоношення од-

норічні пагони вкорочують до 40–50 см. Сильна обрізка в молодому віці знижує врожайність, провокуючи наростання вегетативних бруньок і пагонів.

До п'яти років черешня майже не потребує проріджування через слабе розгалуження. Надалі потрібно неодмінно видаляти всі гілки, що відростають усередину крони.

ЩО ПОТРІБНО АБРИКОСУ

Якщо молодим абрикосам не формувати крону — дали врожаю не ждять: хворітимуть, передчасно всихатимуть гілки.

Ця культура самостійно не може нормувати врожай. Більшість зав'язі дає плоди, тому й винаєма переважання. Утворюються вони на шпорцях, букетних гілках і гілках-однолітках різної довжини... Через три-чотири роки генеративні короткі гілки підсихають і втрачають своє значення для формування врожаю.

Сприяття щорічному відростанню нових сильних пагонів — головна мета обрізування абрикоса.

У присадибних садах три-чотири основні гілки дерева краще закладати з проміжком не менше 30–40 см і поодинокі, відтак крона ліпше освітлюватиметься. За розріджено-ярусної форми дерева прийнятне близьке розташування лише двох, максимум трьох гілок (відстань 10–20 см).

Завершальним етапом формування крони з п'яти-шести основних гілок першого порядку, які ростуть із нахилом не менше 45–50 градусів, є переведення основного провідника на відгалуження.

silskivisti.kiev.ua.

Нестандартні секрети краси... з аптеки

• Знадобиться

Любителям різних кремів та еліксирів для краси деколи варто заглядати і в аптеки. Адже в непоказних, на відміну від ефектних фірмових упаковок, тюбиках із лікарським препаратом може міститися саме той засіб, який, на думку багатьох, є лише в дорогій омолоджувальній косметичці. Секрети застосування деяких лікарських засобів наводяться нижче.

вітаміну А. Мазь позиціонується як противугрова, але є також доброю профілактикою старіння, поліпшує стан шкіри, усуває почервоніння. Можна використовувати як крем.

5. Солодка проти руйнування зубів та вікової пігментації
У лакриці містяться гліцерин і тритерпеноїди, які зміцнюють імунну систему й застосовуються для лікування захворювань порожнини рота, запалення ясен і руйнування зубів.

Екстракт кореня лакриці регулює вироблення меланіну, що допомагає боротися з віковими темними плямами, вирівнює тон шкіри, роблячи менш помітними

пігментні плями, підтягує контур обличчя.

Застосовувати можна, просто заваривши корінь солодки, настояти: протирати обличчя чи полоскати рота.

6. «В'єтнамська зірочка» для підтягування шкіри

Якщо потрібно терміново позбутися мішків під очима, допомагає звичайнісінька «В'єтнамська зірочка». Підтягує шкіру, як кажуть, «на очах».

Основні компоненти бальзаму «Зірочка» — ментолова олія, мурашина кислота, олія евкаліпта, олія гвоздики, екстракт шипшини, м'ятна олія, олія кориці, вазелін, камфорна олія, інші

допоміжні речовини. Під час використання намагатися уникати ділянки навколо очей.

7. Цинкова мазь від зморщок

За допомогою цинкової мазі можна боротися зі зморшками. При цьому якщо цинкову мазь від прищів наносять тільки на край вогнища запалення, то у випадку зі зморшками її можна сміливо наносити тонким шаром на всю поверхню постарілої шкіри. Однак слід обов'язково пам'ятати, що цей засіб досить відчутно висушує шкіру, тому застосовувати його потрібно в комплексі зі зволожувальними кремами, інакше чутлива шкіра під очима та навколо рота (де найчастіше й утворюються зморшки) дуже швидко перетвориться на суху й лущитиметься.

8. Гідрокортизонова мазь замість ботоксу, проти гусячих лапок

Гідрокортизонова мазь

сприяє утриманню вологи в шкірі, чим і пояснюється ефект «зменшення зморщок». Насправді вони не зменшаться — на шкірі створюється набряк, який їх «розтягує».

Для початку краще протестувати шкіру на алергічну реакцію. Якщо все добре, сміливо боріться зі зморшками.

Гідрокортизонова очна мазь — це гормональний лікувальний засіб для лікування алергії та зняття запального процесу.

9. Рідкі вітаміни для омолодження

Купіть олійні капсулки вітамінів А та Е, проколіть, видавіть трохи вміст і наносьте на зморшки. Ледь вбийте пальчиками й залиште на півгодини. Потім надлишок промокніть серветкою. Робіть так тиждень через 1–2 місяці, можна на ніч, можна вдень. Додавайте ці вітаміни в маски для обличчя, ефект чудовий. А всередину 1 раз на місяць приймайте по 1 капсулі 7–10 днів: корисно для кольору обличчя, волосся та нігтів.

Вітамін А має величезну кількість різних властивостей. Це король вітамінів у кремах проти зморщок!

10. Вітамін F для в'янучої шкіри

Вітамін F — комплекс ненасичених жирних кислот, призначених для очищення, живлення шкіри, особливо сухої, подразненої та з явними ознаками в'янення. Вітамін F (у концентрації 3–7%) сприяє зміцненню епідермального бар'єра, відновленню гідроліпідного балансу, а отже — зволоженню шкіри, підвищенню її тургору.

Перед застосуванням будь-якого засобу краще спершу прочитати інструкцію.

• До часу

ЯКЩО ВЕСНЯНКИ НЕ НА РАДІСТЬ

Навесні, коли день збільшується й підвищується сонячна активність, у деяких людей (особливо світловолосих) з'являються веснянки. Таким жінкам, уже починаючи з кінця лютого-березня, варто захищати обличчя від прямих променів капелюшком з широкими крисами, парасолькою тощо, користуватися фітозахисними кремами від засмаги.

Веснянки, або ластовиння — темно-коричневі плями на шкірі обличчя чи інших ділянках тіла, які утворюються через надмірне відкладання в шкірі пігменту меланіну. Цьому сприяють ультрафіолетові промені сонця.

✓ Якщо веснянки вже є, можна скористатися рослинними препаратами, зокрема, настоєм коренів любистку: 1 ст. л. сировини залити 500 мл окропу, кип'ятити 3 хв, настояти годину. Настій втирають у пігментні плями тричі на день протягом 15 днів.

✓ Добре діє щоденне втирання (тричі на день) свіжого соку коренів петрушки кучерявої, ягід калини, лимона.

✓ Можна приготувати настій з коренів петрушки городньої: 1 ст. л. ретельно подрібнених коренів залити склянкою окропу, настояти до охолодження. Цим настоєм протирати проблемні місця 1–2 рази на день. Для посилення дії до настою додають свіжий сік лимона чи подорожника.

✓ Сік петрушки змішати з молоком (для жирної шкіри) чи сметаною (для сухої) у співвідношенні 1:1. Накласти суміш на обличчя на 20 хв. Змити холодною водою.

✓ Для вирівнювання кольору шкіри вранці й увечері обличчя протирають морквяним соком і змивають водою з молоком (1 ст. л. молока на 100 мл теплої перевареної води).

✓ Дуже допомагає в разі веснянок білково-лімонна маска: білок яйця збити до піни, додати 1 ч. л. лимонного соку. Шкіру змастити оливковою олією й нанести маску на 10 хв. Змити теплою перевареною водою.

• Люстерко

Макіяж для повних і не тільки

Макіяж для повних підійде не тільки повновидим жінкам, а й усім круглолицим панночкам і навіть худорлявим, чие обличчя прикрашають милі щічки. Зробити його не так уже й важко, а результат перевершить усі очікування.

Обличчя. У будь-якому макіяжі, в тому числі і в макіяжі для повних, необхідно перш за все вирівняти тон шкіри, надати їй ніжності, спокійного, оксамитового відтінку, приховати всі нерівності і дефекти. Для цього вам найкраще скористатися основою під тональний крем і, безпосередньо, самим тональним кремом.

Легкими штрихами підкресліть лінії вилиць рум'янами відтінку, який вам личить. Лінія рум'ян повинна проходити від куточка рота до верхньої точки вуха і бути ледве помітною.

Очі повинні виділятися найбільше при створенні такого макіяжу. Саме очі повинні притягувати погляд. Не використовуйте занадто яскраві і темні кольори і відтінки. Розтушуйте нанесений макіяж, пом'якшуйте лінії, змішуйте кілька відтінків. Наприклад, чудовий вигляд матиме

самитовими спокійних, припудрених тонів.

Брови. Занадто тонкі брови на повному обличчі мають не найкращий вигляд. Так само, як і яскраво намальовані. Лінія брів повинна бути природною, зігнутою. А закруглені брови додадуть вам ще більшої округлості.

Усього за три дні можна поліпшити стан своєї шкіри без дорогих салонних процедур.
✓ Почніть із харчової соди. 1 ч. л. розведіть у 200 мл води кімнатної температури й рясно зволожите цим розчином вуха, обличчя, шию спереду та ззаду. Протягом 1 години виконуйте цю процедуру двічі-тричі.
✓ Потім розведіть 1 ч. л. морської солі в склянці вже теплої води (23–25°C), нанесіть на обличчя та шию «соляну решітку» ваткою чи м'яким пензликом і залиште хвилин на 20–25.
✓ За цей час зробіть «залівку» для свого обличчя, шиї та декольте: 1 ч. л. рапсової або лляної олії змішайте з 1/3 ч. л. яблучного оцту. Вмийтеся після «соляної решітки» й дочекайтеся природного висихання шкіри. Протріть обличчя, шию та зону декольте цією «залівкою» двічі-тричі протягом 1 години. Після цього зніміть маску паперовою серветкою.
✓ Перед сном на 20–30 хвилин нанесіть на обличчя, шию та декольте гарбузово-сметаний крем: змішати 1 ст. л. гарбузового пюре й 1 ч. л. 10–15% сметани.
Через три дні таких процедур ваша шкіра стане свіжою і молодою.
А щоб поліпшити шкіру стоп, скористайтеся таким рецептом: змішайте 0,5 л огіркового розсолу з 2 ст. л. меду, ретельно змочіть у них бавовняні шкарпетки й одягніть їх на ноги. Побудьте так 1,5–2 години. Кращого скрабу для шкіри стоп поки що не вигадали.

Смішного!

Тільки у наших поліклініках, поки стоїш у черзі за довідкою, ризикуєш не тільки знову захворіти, а й померти у процесі природного старіння.

Бармен — це той же лікар, тільки з обмеженим набором цілющих засобів.

Спросоння — це коли намагаєшся серед харчів у холодильнику знайти шкарпетки. А з похмілля — коли знаходиш.

Прокидаюся сьогодні від гострих запахів, і хочеться солоних огірків. Перша думка: я вагітний. Друга: не може бути, вже й забув, коли востаннє мав секс. Третя: яка в біса вагітність — я ж чоловік. Четверта: все, з Толянком більше не п'ю!

Дружина вичитує чоловікові: — Як узагалі земля тебе носить?

— Ну... Гравітація там, туди-сюди...

До банкомата підходить чоловік. Уставляє картку, набирає PIN-код, забирає гроші. Поруч стоїть п'яниця і дивується:

— Що за чортівня? Скільки тут стою, дивлюсь і ніяк не второпаю — як ви усі в цю гру граєте?

— О, Микола прийшов! Нарешті ми займемося своєю улюбленою справою.

— Якою?

— Чекатимемо, поки Микола піде.

— Миколо, ти на курорт їздиш із жінкою чи сам?

— Завжди сам.

— Чому?

— Щоб жінка також відпочила.

Спочатку шукаєш справедливість. А потім — роботу.

— Миколко, дай мені, будь ласка, свою ручку.

— А чому ти не хочеш писати своєю?

— Вона робить багато помилок.

— Вставай, синку, а то запізнишся до школи, — будить мати Сергія.

— Не спізнюся, мамо, школа увесь день відчинена.

— Як тебе звати? — запитує дідусь на вулиці маленького хлопчика.

— Я не знаю, — відповідає той.

— А як тебе мама кличе, коли спече пиріг?

— Вона не кличе — я сам прибігаю.

За словами вченого, цього року наша планета сотні разів «страждає» від землетрусів і тріщин. Як наслідок, під землею може піти багато населених пунктів. Крім того, спостерігається збільшення за розмірами та інтенсивністю грозливих систем і теплових хвиль.

Науковець впевнений, що громадськість не здогадується про велику кількість природних катаклізмів на Землі. Саме тому люди несерйозно ставляться до такого сценарію апокаліпсису. Науковець також говорить про існування невидимої планети Нібіру. Вона розташована за Нептуном. Цей космічний об'єкт може стати причиною припинення існування Землі. За даними Девіда Міда, восени «Планета X» перетне сузір'я Діви, а 5 жовтня закриє собою Сонце.

Також існує ймовірність, що у жовтні 2017-го Земля може зіткнутися з астероїдом. Його розмір порівнюють із розміром статуї Свободи. Астероїд 2012 TC4 завширшки близько 40 м може викликати ще більший хаос, ніж у Росії в лютому 2013 року. Тоді в результаті падіння метеорита діаметром 17 м були госпіталізовані понад тисяча осіб.

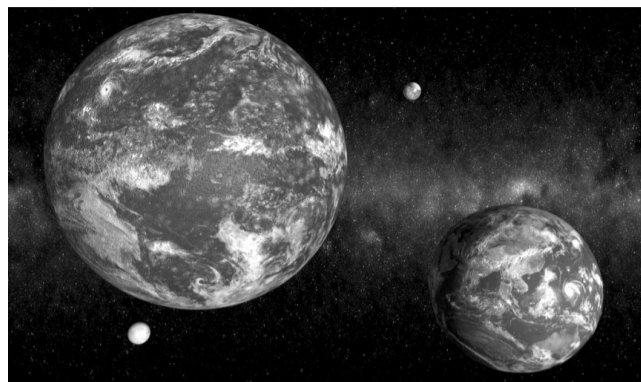
Мід не єдиний, хто робить подібне передбачення. Засновник будівельної компанії Vivos Роберт Вічино

У жовтні «Планета X» закриє собою Сонце

Дослідник біблійних текстів Девід Мід переконаний, що у жовтні цього року Земля припинить своє існування. Причиною катастрофи й аномалії.

Майже неймовірно

будує бункер. «Немає жодних сумнівів, що це станеться. Це буде епічна кара, прямо з Біблії. Якщо ви виживете після цього апокаліпсису, то отримаєте безліч травм. Ви можете загинути від радіації або будете жити на вулицях зі щурами та іншими людьми. Це на-

звивається пекло на землі», — переконаний Вічино.

Керівництво американського будівельника бункерів відзначило, що за останні роки попит на підземні бункери збільшився щонайменше у 10 разів.

Разом з тим бельгійські та іншими людьми. Це на-

верситету назвали дату знищення планети. За підрахунками дослідників, повне знищення планети настане через 5 млрд років. Апокаліпсис настане через надмірну активність Сонця.

За матеріалами gazeta.ua.

ДО ЗЕМЛІ ЛЕТИТЬ ВЕЛЕТЕНСЬКИЙ АСТЕРОЇД

Наприкінці лютого повз Землю пролетить астероїд 2016 WF9, який може зіштовхнутися з планетою. За даними NASA, це небесне тіло можна буде побачити на орбіті Землі 25 лютого. Таким чином 2016 WF9, який було помічено торік у листопаді, пролетить повз планету на відстані

понад 51 млн кілометрів.

Попри це, у відомстві зазначають, що астероїд, розміри якого становлять близько кілометра завширшки, повинен згоріти в атмосфері при зіткненні.

А от 4 лютого повз Землю пролетить астероїд розміром з житловий будинок. Астероїд отримав назву

BS32 і був виявлений дослідниками лише наприкінці минулого року. Орієнтовні розміри космічного тіла становлять 25 метрів.

Уперше розмови про об'єкт почалися ще наприкінці грудня. Фахівці відзначали, що тіло було до Землі значно ближче, ніж Місяць.

Поміркуйте на дозвіллі

Кросворд «Кохання»

Grid for crossword puzzle with clues and answers. Clues include: 'БРАВИЙ ВОЯК... ШВЕЙК', 'КОМЕДІЯ Г. ДАНИЕЛЯ ЧАРВНИКА', 'АНТИЛОПА ПЕРСОНАЖ МУЛЬТИКА', 'ОДНА З ДИТОК СВЯТОЇ СОФІЇ', 'КАМ'ЯНА СТИНА', 'Х А Й', 'К В І Т Н Е', 'СИН АРЕСА', 'ЖІНКА ПІСЛЯ СМЕРТІ ЧОЛОВІКА', 'БЮДЖЕТА ОПРОМІНЕННЯ', 'ВИД ПІСТОЛЕТА', 'ДОНЬКА ЗЕВСА УКР. НАРОДНА КАЗКА', 'ШОКОЛАДНЕ ДЕРЕВО', 'НИМІЙ КЛОУН', 'ЧЕРЕВОНІЙ МОЛІОСК ПРИТВОКА РЕЙНУ', 'НАЦІОНАЛЬНИЙ ОЛІМП. КОМІТЕТ', 'АКТОРКА... ГАРДНЕР', 'ЗАГЛИБИНА В ЗЕМЛІ', 'РІШЕННЯ СУДУ', 'ЖАНР ПОЕЗІЇ', 'ЕПОХА', 'ШВЕДСЬКИЙ АН. САМБЛЬ 70-Х', 'МІСТО НА ВІННИЧИНІ', 'ЧАСТИНА ОКЕАНУ', 'СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ', 'УКР. СПІВАЧКА', 'ПОРТОВЕ МІСТО В ПОЛЬЩІ', 'РЕЖИСЕР ФІЛЬМУ "ЗЛОДІЙ В ЗАКОНІ"', 'УКР. ТЕЛЕКАНАЛ', 'ОДИНИЦЯ РОБОТИ', '"КРІГЛЕ" ЧИСЛО 1/100 ШЕКЕЛЯ', 'ЛЮБИТЕЛЬ ПОСПАТИ', 'ЩАСЛИВЕ ЖИТТЯ', 'ОКСИД НАТРІО', 'УДАВ ДРУГ МАУТЛІ Н2О', 'АКРОБАТ. ТАНЕЦЬ', 'ДОНЬКА КАДМА ГАРМОНІЇ', 'НАСТІЛ ЧЕРЕЗ БОЛОТО', 'НІЧНІ ВИДИННЯ', 'ЛІКАРСЬКА РОСЛИНА', 'ПРИТОКА КАМИ', 'Д Е Н Ь', 'ТВАРИНА "ШАХТАР"', 'ПРИТОКА КАМИ', 'НАЙВІДОМІША ПОДІЯ В СОРОЧИНЦЯХ', 'ФРАНЦ. КОМПОЗИТОР', 'НАЙВІДОМІША ПОДІЯ В СОРОЧИНЦЯХ'.

Слово про слово

Чи слухний час для «підходящого»?

У повсякденному мовному вжитку поширеним стало слово підходящий зі значенням «той, який відповідає певним вимогам, умовам, придатний для чогось, з яким можна погодитися» (Великий глумачний словник сучасної української мови).

Проте українською мовою згадане значення краще передавати за допомогою прикметників-синонімів: прийнятний, відповідний, можливий, задовільний, оптимальний, слухний, вдалий, сприятливий, вигідний, непоганий, пристойний, придатний і под., вибір одного з яких залежить від конкретної мовної ситуації.

Ось приклади використання: підходящий випадок — нагода; нагідний, догідний, пригідний випадок; підходящий товар — підходящий крам (товар); підходящі ціни — задовільні ціни; підходящий за ціною — поцінний;

підходяща для вас посада — відповідна для вас посада;

перший підходящий — перший-ліпший; настрої, підходящий для написання поезії — настрої, пригожий для написання поезії;

підходящий інструмент — відповідний інструмент; підходящий до використання — придатний для використання;

підходящий суперник — достойний суперник.

Щодо словосполучень на позначення часу, то можна обрати серед варіантів: слухний час, добра година, догідна хвилинка.

Варто зауважити, що Святослав Караванський у праці «До зір крізь терня» зазначає, словосполучення вдалий час штучне, стилістично кращий варіант — слухний час.

Із цього приводу читаємо у згаданому виданні: «У нашій мові у комбінації з часом прижився не прикметник вдалий, а інший епітет. Пари вдалий час у фольклорі та творах нашої літератури не засвідчено. За те у нас існує пара слухний час: «Вони будяться, що ти... у слухний час повернеш в Україну» (І. Франко)».

Підготувала Вікторія Осіпова.

Відповіді на кросворд «Тролейбус», надрукований 2 лютого

Answers to the crossword puzzle: 1. ІНТЕРНАЛ, 2. РОДИНА, 3. АБА, 4. АТОЛ, 5. ВАТ, 6. КІР, 7. УЕХО, 8. ІСТР, 9. ГНІЙ, 10. АКТ, 11. ДБ, 12. ЦАР, 13. РОУ, 14. І, 15. БАКС, 16. МЯСО, 17. Т, 18. Т, 19. С, 20. В, 21. САКИ, 22. АПЕТИТ, 23. ТВАРИНА, 24. ОДА, 25. БЕАТА, 26. ТРОТИЛ, 27. ЛЕДМОН, 28. ЕНА, 29. ВАРТА, 30. САКМАН.